

EEN IDEE.

Een gemengd gezelschap daar in de deftige huizinge aan een van de Amsterdamsche grachten, in de fiere zeventiende eeuw samen ter bespreking van gewichtige dingen.

Wanneer de luiken opengeslagen werden, ge zoudt een levendig uitzicht hebben op de drukke gracht; ge zoudt de zolderschuiten zien varen, met goederen voor de pakhuizen, hier gebouwd, waar Ooster- en Westerdok niet meer alles kunnen bergen, wat binnenkomt in de „keyserinne van Europa." Maar die luiken blijven gesloten, want niemand van buiten behoeft te begluren, wie hier samen zijn; niemand behoeft te beluisteren, wat besproken wordt. En de schilder maakt gebruik van het bovenlicht, om glans te leggen op de hoofden van het ijverige vijftal, en om in vol licht te plaatsen dat fraaie oorlogsfregat — heeft de grijskop links er het commando over? Maar neen, hij is bezoeker; misschien is die oude daar bij het gesloten raam wel de huisheer, misschien voerde hij, in zijn goeden tijd, er wel het bevel over. In zijn goeden tijd? Maar zijn tijd is immers nog goed, al vaart hij niet meer op 'slands vloot, al heeft hij het roer overgegeven aan jonger handen, al dwingen hem de wonden, voor het vaderland ontvangen, eindelijk tot rust, toch leeft hij noch ten volle mee, toch smeedt hij nog mee de plannen, om dat vaderland groot te maken en machtig, dat het vooraan sta onder de landen der wereld. En dat kan immers alleen, wanneer het vaderland kan varen, onvervaard en veilig, varen met vlugge koopvaarders, beschermd door sterke oorlogsschepen. Zoo denkt het zich de Hollander van de zeventiende eeuw, zoo vooral de Amsterdamer, wiens stad toen reeds een wereldstad genoemd kon worden.

't Is een gemengd gezelschap, daar bijeen ter bespreking van gewichtige zaken. Patriciërs met plooi kraag en sierlijken degen, maar ook de schipper met zijn wollen muts, en ook de schippersgezel, die de man van het oogenblik is.

Waar ze het over hebben? Neen, Amerika kan niet meer ontdekt worden en de weg naar Indië is reeds gevonden; zij zouden het hebben gedaan, indien ze bij het gloren van de zestiende eeuw reeds wakker waren geweest. Nu zijn Spanjaarden en Portugeezen hun voor geweest, het zij zoo, maar de Hollanders en Zeeuwen zijn ontwaakt en hebben zich uitgestrekt naar de landen van overzee, in denzelfden tijd, dat ze zich strekten naar het rijk van de kennis der Schrift. De enge grenzen van Noord- en Oostzee zijn hun te nauw geworden in denzelfden tijd, dat de banden der Roomsche kerk hun te knellend werden. En een drang naar ruimte dreef hen voort, op het eene gebied als op het andere — ach, mijn volk, waarom hebt ge u op beide terreinen weer laten binden!

Maar toen waren ze niet gebonden; toen zwierven ze de zeeën door, die nog niet bevaren waren; toen zochten ze wegen, die nog niemand kende; toen spraken ze van Noordoost-doorvaart en Noordwest-doorvaart, terwijl later zou blijken, dat die doorvaarten slechts op de kaart te teekenen waren, dat die doorvaarten slagboomen waren, slagboomen van ijs. Doch ze konden tegen een teleurstelling; was de weg om de Noord gesloten, dan gingen ze om de Zuid, en ze wezen Europa het spoor naar Nieuw-Holland, naar Nieuw-Zeeland, naar kaap Hoorn, en ze stichtten hun koloniën aan de Hudson en aan Kaap de Goede Hoop.

En 't waren geen daden van durf alleen, 't waren daden van ernstig overleg. 't Waren geen tochten alleen van kloeke zeelieden; neen, eer deze Tessels zee verlieten, was het geheele reisplan reeds ontworpen, beoordeeld, besproken, overwogen en vastgesteld, en daarbij hadden soms het meeste gewicht in de schaal gelegd de mannen, die de

zee weinig meer dan van naam kenden, en die de verre landen nooit hadden aanschouwd. Burgemeesters, raadslieden, predikanten, schoolmeesters, ze beraadslaagden wel mee over de zaken der zeevaart, hun oordeel werd dikwijls op prijs gesteld door de mannen, die straks hun leven zouden wagen.

Maar ook naar die mannen werd geluisterd. Wanneer de plannen werden vastgesteld, werd ook het oordeel ingewonnen van de schippers, van de stuurlieden, menigmaal ook van bootsman en matroos. En wie zal zeggen, hoe vaak het woord van een lager geplaatste den doorslag heeft gegeven!

De schilder teekent het ons. De bootsman op de bank, de man met den leeren gordel, hij heeft een idee. 't Is een leuk idee, je ziet het aan den schalkschen trek om zijn mond. Zijn schipper weet er alles van, die behoeft niet te luisteren; hij heeft zijn bootsman hier gebracht, opdat de man zelf zijn idee zal ontvouwen aan de heeren, die te beslissen hebben.

En die drie, zij luisteren. Zij kunnen de pijp er nog bij aan houden; de zijne ligt al lang in ruste op de tafel, maar niet lang zal het duren, of zij zullen de tabak vergeten, omdat al hun aandacht in beslag wordt genomen door dat idee van den zeeman. Nu aarzelen ze nog; nu weten ze nog niet, wat ze er van moeten denken; nu begrijpen ze ook nog niet ten volle, wat de man wil — hij weet voor zijn gedachten misschien ook niet den duidelijksten vorm te kiezen. Maar dat het een zaak van beteekenis is, dat weten ze wel, en 't is hun volstrekt niet te gering, om te luisteren naar het woord van een ondergeschikte; in een wordend land telt alles mee, en die ondergeschikte, is het niet mogelijk, dat hij over enkele jaren vooraan zal staan, hij de man met een idee? Heeft de Republiek niet tal van mannen gekend, die van een „afcompst klein" waren?

Dat is de grootheid van die machthebbers, dat ze willen luisteren naar den man uit het volk. Zij zullen beslissen, maar ze willen wel een denkbeeld overwegen van een man, die niets te beslissen heeft, maar die zijn gezonde hersenen ook gebruikt, om na te denken, en die midden in de praktijk wel eens ziet, wat voor een ander verborgen bleef. Gelukkig de machthebber, die zich wil laten voorlichten door den man, die ideeën heeft.

Want ten slotte regeeren de ideeën de wereld. „The pen is mightier than the sword," heeft een Engelschman gezegd; de pen is machtiger dan het zwaard, maar hij kon het alleen zeggen, omdat langs den weg van de pen de ideeën in de wereld worden gebracht.

Of langs den weg van het gesproken woord, dat vaak nog veel machtiger is dan de pen. Mohamed kon niet eens schrijven; hij sprak zijn woord. Het gesproken woord heeft alles voor: de klank van de stem, de uitdrukking van het oog en het gelaat, het levendige gebaar, de houding van het lichaam. Ik wed, dat die bootsman daar niet zoo zal blijven zitten. Nu legt hij nog uit met mond en hand, tot allen hem begrijpen. Doch als ze begrepen hebben, dan zal hij opspringen, dan zal hij toonen, hoe het denkbeeld in hem een vuur is, en dat vuur zal een gloed ontsteken in de harten van de mannen, die hem hooren; ze zullen met hem opspringen, ze zullen hem de hand drukken in vervoering, ze zullen begrijpen, dat het zoo kan en zoo moet, als hij hun heeft gezegd.

En dan zal zijn idee worden tot een daad, zooals onze zeventiende eeuw er zoo vele heeft gezien. Zooals elke eeuw ze heeft gezien. Zooals ook onze tijd ze weer zal zien, indien we maar zoo wijs zijn, dat we denkbeelden willen overwegen, van welke zijde ze ook komen, en dat we eendrachtig willen samenwerken, hooger en lager geplaatsten, tot hetzelfde doel: het heil van allen.

A. L.

